

الله أكبر

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته مدیریت بازرگانی است که در سال ۱۳۸۸ در دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر سید حمید خداد حسینی، مشاوره جناب آقای دکتر عادل از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده رابه عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب اسماعیل شاه طهماسبی دانشجوی رشته مدیریت بازرگانی مقطع کارشناسی ارشد

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

اسماعیل شاه طهماسبی

تاریخ و امضا:

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده مدیریت و اقتصاد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته مدیریت بازرگانی، گرایش بازاریابی بین الملل

اندازه‌گیری کارایی کشور ایران در مقایسه با کشورهای منتخب
بر اساس صادرات غیر نفتی - رویکرد DEA

نگارنده

اسماعیل شاه‌طهماسبی

استاد راهنما

سید حمید خداداد حسینی

استاد مشاور

عادل آذر

شهریور ۱۳۸۸

تقدیم به:

پدر و مادرم که دعایشان همیشه بدرقه راهم بود

و

خواهرها و برادرم که وجودشان بارقه امیدم بود

چکیده

همیشه نگاه یک‌جانبه به یک موضوع می‌تواند حقایق بسیاری را بر دیدگان مان بپوشاند، دنیای امروز پر از این یک‌سو نگرى‌هاست، شاید یکی از مهمترین یک‌سونگرى‌هایی که در مباحث اقتصادی رخ می‌دهد مبحث بررسی کارایی و مزیت رقابتی کشورها بر اساس خروجی‌های آنها است. در این تحقیق برای حل این مشکل و با برگزیدن نگرشی دوطرفه و توجه به حضور ورودی‌های هر کشور به محاسبه کارایی آنها در صادرات – غیر نفتی – پرداخته می‌شود. ادبیات تحقیق با تعریف مفهوم مزیت رقابتی آغاز و به مدل مزیت رقابتی کشورها که توسط پورتر طراحی شده، ختم می‌گردد. در این مسیر از مدل ریاضی قوی تحلیل پوششی داده‌ها کمک گرفته می‌شود. مدل الماس‌گون پورتر در مجموع شش مولفه ورودی برای بررسی مزیت‌های رقابتی کشورها تعریف می‌کند. در این مدل مزیت‌های رقابتی عبارتند از صادرات و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ورودی که در تحقیق به عنوان خروجی استفاده می‌شوند. با توجه به تحقیقات قبلی که روی این مدل انجام گرفته و به کمی‌شدن این مدل انجامیده، محقق از همین مدل کمی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده و سعی کرده با انتخاب رویکرد مناسب تحلیل پوششی داده‌ها به محاسبه کارایی بپردازد. نتیجه حاصل ایران را با کارایی ۶۸/۶۷ درصد در رتبه هفتم قرار می‌دهد، در ادامه برای بررسی کیفی ارقام کارایی به بررسی روند و تحلیل حساسیت شاخص‌ها پرداخته می‌شود، در این راستا و در بررسی روند از ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶ ایران با یک رشد سهمگین کارایی که حاصل کاهش واردات کالاهای تولیدی و افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجیست به کارایی کامل در سال ۲۰۰۶ می‌رسد، در تحلیل حساسیت نیز مشخص گردید ایران از میان شاخص‌های ورودی به ترتیب به شاخص‌های واردات کالای تولیدی، اثربخشی دولت و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص حساسیت دارد. ایران در مقایسه با کشورهای پیشرو منطقه و جهان و رسیدن به کشورهایی که در چشم انداز بیست ساله ذکر آنها رفته باید بیشتر به اثربخشی دولت و زیرساخت-های سرمایه ثابت خود توجه کند و نقاط قوت خود نسبت به این کشورها که شاخص‌هایی چون حمل

و نقل ریلی کالا، تعداد محققان تحقیق و توسعه و ثبت مارک‌های تجاریست را حفظ گرداند. در مجموع لوگزامبورگ با یک اختلاف فاحش در صدر رده‌بندی کارایی قرار دارد و استرالیا در انتهای آن جای می‌گیرد. حساس‌ترین شاخص‌های ورودی در کل کشورها، شاخص واردات کالای تولیدی، هزینه تحقیق و توسعه و اثربخشی دولت می‌باشد. به نظر از میان کشورهای کارا فقط شورهای چون لوگزامبورگ، ماکائو، هنگ کنگ، سنگاپور، مالزی و تاجیکستان کمیت کارایی آن‌ها حاصل تناسب بین ورودی و خروجی‌هاست؛ یعنی کیفیت کارایی را نیز دارد. از میان کشورهای ناکارا نیز شورهای سوئیس، کانادا، قرقیزستان و مقدونیه توانسته‌اند با کمترین حساسیت به منابع ورودی کیفیت کارایی خوبی داشته باشند.

کلید واژه: مزیت رقابتی، صادرات غیر نفتی، مدل الماس‌گون پورتر، کارایی.

فصل اول:	۱
۱-۱. مقدمه	۲
۲-۱. بیان مسأله	۳
۳-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق	۴
۴-۱. اهداف پژوهش	۴
۵-۱. سؤالات تحقیق	۵
۶-۱. فرضیات پژوهش	۵
۷-۱. جنبه جدید بودن و نوآوری	۵
۸-۱. بهره برداران	۵
۹-۱. تعاریف عملیاتی واژه ها و اصطلاحات	۶
۱۰-۱. محدودیت های تحقیق	۶
۱۱-۱. منابع فصل	۶
فصل دوم:	۸
۲-۱. مقدمه	۹
۲-۲. نگاهی کوتاه بر تحولات نظریات بازرگانی بین الملل	۱۰
۲-۳. رقابت پذیری، مزیت رقابتی؛ تعاریف	۱۱
۲-۳-۱. رویکردها، سطوح و مولفه های رقابت پذیری	۱۴
۲-۳-۱-۱. رویکردهای رقابت پذیری	۱۵
۲-۳-۲. سطوح رقابت پذیری	۱۵
۲-۳-۳. مولفه های رقابت پذیری	۲۳
۲-۴. مزیت رقابتی پورتر، تمایزات، مبانی و مراحل توسعه اقتصادی	۲۴
۲-۴-۱. مزیت رقابتی پورتر	۲۴

- ۲-۴-۲. تمایز دیدگاه مزیت رقابتی پورتر..... ۲۶
- ۲-۴-۳. مبانی مدل الماس رقابت ملی پورتر..... ۳۰
- ۲-۴-۴. نظریه مزیت رقابتی و مراحل توسعه اقتصادی..... ۳۱
- ۲-۵. عوامل تعیین کننده مزیت رقابتی: مدل الماسگون پورتر..... ۳۴
- ۲-۵-۱. شرایط عوامل..... ۳۴
- ۲-۵-۲. شرایط تقاضای داخلی..... ۳۶
- ۲-۵-۳. صنایع مرتبط و پیشتیبان..... ۳۷
- ۲-۵-۴. استراتژی، ساختار و رقابت پذیری شرکت..... ۳۸
- ۲-۵-۵. نقش شانس..... ۴۰
- ۲-۵-۶. نقش دولت..... ۴۱
- ۲-۶. انتقادات وارده بر مدل الماسگون..... ۴۲
- ۲-۶-۱. پیش فرض ضمنی..... ۴۲
- ۲-۶-۲. چارچوب متزلزل..... ۴۲
- ۲-۶-۳. استنباطی بودن مدل..... ۴۳
- ۲-۶-۴. فرهنگ ملی..... ۴۳
- ۲-۶-۵. اقتصادهای کوچک..... ۴۳
- ۲-۶-۶. نرخ های مبادله..... ۴۴
- ۲-۶-۷. فن آوری..... ۴۵
- ۲-۶-۸. چند ملیتی..... ۴۵
- ۲-۶-۹. نقش دولت..... ۴۵
- ۲-۶-۱۰. معضل صادرات..... ۴۶
- ۲-۶-۱۱. حمایت های سیاسی..... ۴۷
- ۲-۶-۱۲. مدل توسعه اقتصادی..... ۴۷
- ۲-۶-۱۳. توصیه های خطمشی گذاری..... ۴۸
- ۲-۷. عوامل موثر بر صادرات..... ۴۸
- ۲-۸. پیشینه تحقیق..... ۴۹
- ۲-۹. مفاهیم و تئوری های مرتبط با تحقیق..... ۵۵

۵۶.....	۱- ۹- ۲. تئوری شومی منابع
۵۸	۲- ۹- ۲. جهانیشدن
۵۸	۳- ۹- ۲. قدرت ملی
۵۹	۴- ۹- ۲. مفهوم قابلیت در تحلیل های اقتصادی
۶۰	۱۰- ۲. منابع فصل
۷۰	فصل سوم:
۷۰	روش شناسی تحقیق
۷۱	۱- ۳. مقدمه
۷۱	۲- ۳. نمودار فرآیند تحقیق
۷۲	۳- ۳. روش تحقیق
۷۳	۴- ۳. دامنه تحقیق
۷۴	۵- ۳. جامعه آماری و انتخاب نمونه
۸۰	۶- ۳. روش و ابزار گردآوری داده ها
۸۰	۷- ۳. شاخصهای انتخابی و دوره زمانی
۸۴	۸- ۳. مدل ریاضی DEA
۸۶.....	۱- ۸- ۳. مدل‌های اصلی تحلیل پوششی داده ها (DEA)
۸۹	۹- ۳. منابع فصل
۹۱.....	فصل چهارم:
۹۱.....	تحلیل نتایج تحقیق
۹۲	۱- ۴. مقدمه
۹۳	۲- ۴. تعیین چارچوب نظری ریاضی، شاخصها و انتخاب نوع کارایی مناسب
۹۳	۱- ۲- ۴. نگارش چارچوب نظری مدل ریاضی
۹۴	۲- ۲- ۴. تشریح شاخصهای ورودی و خروجی مدل
۹۷	۳- ۲- ۴. ترسیم حداقل و حداکثر شاخص های ورودی و خروجی
۹۹	۴- ۲- ۴. اندازه گیری کارایی در مدل‌های مختلف و انتخاب مدل مناسب

- ۳-۴. تحلیل کارایی محاسبه شده و تعیین کشورهای مرجع ۱۰۵
- ۳-۴. بررسی روند کارایی کشورها در سالهای ۲۰۰۰، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۶ ۱۱۲
- ۴-۴. تحلیل حساسیت شاخصها ۱۱۷
- ۴-۴-۱. تحلیل شاخص به شاخص ۱۲۵
- ۴-۴-۲. تحلیل کشورهای با کارایی کامل ۱۳۱
- ۴-۴-۳. تحلیل ایران و مقایسه آن با کشورهای پیشرو اقتصادی در منطقه و جهان ۱۳۷
- ۵-۴. منابع فصل ۱۴۰
- فصل پنجم: ۱۴۲**
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۴۲**
- ۵-۱. مقدمه ۱۴۳
- ۵-۲. یافته‌های تحقیق بر اساس سوالات تحقیق ۱۴۳
- ۵-۲-۱. پاسخ سوال اصلی ۱۴۳
- ۵-۲-۲. پاسخ سوال فرعی اول ۱۴۳
- ۵-۲-۳. پاسخ سوال فرعی دوم ۱۴۴
- ۵-۲-۴. پاسخ به سوال فرعی سوم ۱۴۴
- ۵-۲-۵. پاسخ به سوال فرعی چهارم ۱۴۴
- ۵-۳. کمیت کارایی در میان کشورهای منتخب ۱۴۴
- ۵-۴. کیفیت کارایی در میان کشورهای منتخب ۱۴۵
- ۵-۴-۱. بررسی روند کارایی بین کشورها ۱۴۵
- ۵-۴-۲. تحلیل حساسیت کشورها ۱۴۶
- ۵-۵. پیشنهادات کاربردی ۱۴۷
- ۵-۶. پیشنهادات تحقیقاتی ۱۵۰

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۷	نگاره ۱-۲. عوامل و شاخص‌های رقابت‌پذیری.....
۲۸	نگاره ۲-۲. فرایند چهار مرحله‌ای شدن از دیدگاه پورتر.....
۷۴	نگاره ۱-۳. رتبه و حجم صادرات ایران به کشورهای جهان در سال ۱۳۸۷.....
۷۷	نگاره ۲-۳. رتبه و حجم واردات ایران از کشورهای جهان در سال ۱۳۸۷.....
۸۳	نگاره ۳-۳. تشریح شاخص‌های مدل کمی پورتر.....
۹۸	نگاره ۱-۴. نگاهی کوتاه بر کمترین و بیشترین مقدار شاخص‌ها در میان کشورها.....
۱۰۲	نگاره ۲-۴. محاسبه کارایی کشورها بر اساس انواع مدل‌های تحلیل پوششی داده‌ها و مقایسه آن‌ها.....
۱۰۸	نگاره ۳-۴. تعیین کشورهای مرجع برای الگوگیری کشورهای ناکارا.....
۱۱۲	نگاره ۴-۴. بررسی روند رشد کارایی طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۶.....
۱۱۸	نگاره ۵-۴. محاسبه کارایی با حذف یک به یک شاخص‌های ورودی و خروجی.....
۱۲۱	نگاره ۶-۴. محاسبه کارایی با حذف یک به یک شاخص‌های ورودی و خروجی (ادامه).....
۱۳۸	نگاره ۷-۴. مقایسه حساسیت ایران به شاخص‌ها در مقایسه کشورهای پیشرو در منطقه و جهان.....

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۶	شکل ۱-۲. مدل سه بعدی شناخت رقابت‌پذیری.....
۳۲	شکل ۲-۲. راهبردها انتقال به مراحل بالاتر.....
۳۲	شکل ۳-۲. رابطه میان مراحل اقتصادی.....
۴۱	شکل ۴-۲. مدل الماس گون پورتر.....
۴۴	شکل ۵-۲. مدل الماس - گون آمریکا کانادا.....
۴۶	شکل ۶-۲. گزینه‌های ضمنی در مدل پورتر.....
۷۲	شکل ۱-۳. نمودار فرایند تحقیق.....
۹۳	شکل ۱-۴. چارچوب نظری مدل ریاضی
۹۷	شکل ۲-۴. شکل ورودی‌ها و خروجی‌ها در یک واحد تصمیم‌گیری.....

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه

با توجه به جمعیت روزافزون جهان و محدود بودن امکانات، حتی برای کشورهای صنعتی پیشرفته، استفاده بهینه از امکانات موجود، راهی برتر به منظور افزایش تولید کالاها و خدمات در نتیجه افزایش رفاه جامعه بشری تلقی می‌گردد. کشور ما نیز نه تنها از این مورد مستثنی نیست بلکه به علل مختلف باید با دید گسترده‌تر و عمیق و از تمام ابعاد به این موضوع توجه لازم مبذول گرداند. کمبود سرمایه‌گذاری دولتی جهت ایجاد ظرفیت‌های جدید و تنوع بیشتر تولیدات و عدم توجه لازم بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری‌های مولد و مشکلات حاکم در جذب سرمایه‌گذاری خارجی، ضرورت کمال استفاده از امکانات موجود و سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در گذشته را ایجاب می‌نماید [۱]. بر مبنای دیدگاه پورتر، مهمترین هدف اقتصادی دولت‌ها ایجاد استاندارد بالای زندگی برای شهروندان می‌باشد که این استاندارد توسط میزان بهره‌وری در استفاده از منابع بکارگرفته شده در امر تولید و تجارت تعیین می‌گردد [۲] برای ایجاد رفاه در زندگی آحاد جامعه، ضرورت رقابت‌پذیری تولیدات و خدمات بسیار مهم و اساسی است به گونه‌ای که در رویکردی کلی نگر این رقابت‌پذیری حاصل توجه بیشتر به کمیت و کیفیت محصولات نسبت به کشورهای دیگر می‌باشد تا از این طریق برای محصولات شرایط فروش در سطح جهانی فراهم گردد، از نگاه پورتر وقتی این رقابت‌پذیری شکل می‌گیرد که یک رویکرد سه سطحی مورد نظر تصمیم‌گیرندگان باشد، یعنی رقابت‌پذیری در بنگاه، صنعت و سطح ملی [۳].

با توجه به این مسائل و با لحاظ کردن رقابت‌پذیری کشورها در سطح جهانی این تحقیق در پی بررسی جایگاه ایران در جهان در تولید محصولات رقابت‌پذیر می‌باشد در این راستا توجه به منابع هر کشور شکل منحصر به فردی به این تحقیق داده است که علاوه بر رقابت‌پذیری منجر به سنجش کارایی نیز می‌گردد،

برای رسیدن به این هدف از مدل الماس‌گون پورتر و یک مدل ریاضی استفاده شده است تا محقق را برای رسیدن به اهدافش کمک کند.

۲-۱. بیان مسأله

هر چند وقت یکبار رتبه‌ی ایران در صادرات، بین کشورهای منطقه و جهان، توسط سازمان‌های داخلی یا خارجی ارائه می‌شود؛ اما این‌گونه رتبه بندی سه مشکل اساسی را داراست اول این که بر اساس ارقام و ارقام کلی صورت می‌گیرد و نشانه کارایی کشورها در استفاده از منابعشان نیست، دوم این که بیشتر صادرات کشورها را نفت تشکیل می‌دهد که مقایسه آن با کشورهای غیر نفتی دارند- مثل ترکیه و ژاپن- صحیح به نظر نمی‌رسد؛ چون نفت از زمره کالاهایی است که تقاضا برای آن بیشتر از عرضه آن است و ماهیتی رقابتی ندارد و سوم این که پتانسیل‌های کشورها را نشان نمی‌دهد بلکه فقط به عملکردهای آنها خلاصه می‌شود. البته در برخی تحقیقات با استفاده از جدول داده- ستاده در پی تعیین کارایی محصولات یا صنعت خاص بوده‌اند که آنها نیز به خاطر جزء نگر بودن نمی‌تواند کلیت کارایی یک کشور را به تصویر بکشد.

در این تحقیق با در نظر گرفتن این مسایل، در نظر داریم با استفاده از تعیین کارایی، آن‌هم در صادرات غیر نفتی ایران مشکل اول و دوم را لحاظ کنیم، لذا با در نظر گرفتن منابع هر کشور و کسر کردن صادرات نفتی از کل صادرات هر کشور به این مهم توجه شده‌است، از طرف دیگر با استفاده از مدل ریاضی DEA¹ علاوه بر ایجاد کلیت مورد نظر در مقایسه، به تعیین پتانسیل‌های هر کشور در پیدا کردن جایگاه خویش پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است که مدل ریاضی DEA از اعتبار بالایی در محاسبه کارایی برخوردار است و استفاده روزافزون آن در پایان نامه‌ها و رساله‌های داخلی و خارجی معتبر نشان این مدعاست.

۳-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

هرجا که صحبت از تخصیص منابع و تولید محصول باشد توجه به کارایی نیز معنا و اهمیت زیادی پیدا می‌کند، به خصوص اگر این فرایند مربوط به تبدیل منابع خدادادی، بین نسلی در سطح یک کشور باشد که به

¹ - Data Envelopment Analysis

تولید در سطح کلان و در انتها به رفاه ملی منجر می‌گردد، این تولید وقتی ارزش پیدا می‌کند که رقابت-پذیری این محصول در عرصه جهانی به اثبات برسد، خلا چنین محاسبه‌ای با ویژگی‌هایی چون توجه به منابع، حساسیت‌محوری و سطح تحلیل بین‌المللی بسیار بارز به نظر می‌رسد، البته تحقیقات مختلفی در زمینه عوامل مؤثر بر عملکرد صادراتی صورت گرفته است. در هر کدام از این تحقیقات، متغیرهایی مدنظر بوده‌اند که بنا به نظر محقق، به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر عملکرد صادراتی مؤثر بوده‌اند. تعداد متغیرهای بررسی شده تا حدودی گسترده بوده‌اند. این گستردگی به حدی است که حتی موجب ایجاد نتیجه‌گیری‌ها، ابهامات و یافته‌هایی متناقض نیز شده است [۴]. با همه این تفاسیر بیشتر تحقیقات موجود بر تحلیل‌های اقتصادسنجی، جدول داده - ستاده، رگرسیون و تحقیقات میدانی تاکید دارد، در حالی که این تحقیق با نگاهی کارایی‌نگرانه و با استفاده از مدل ریاضی قوی چون تحلیل پوششی داده‌ها درصدی پر کردن این خلا تحقیقاتی و ترسیم شمارشگر کارایی کشور ایران می‌باشد.

۴ - ۱. اهداف پژوهش

- الف. نگرش کارایی محور با لحاظ کردن منابع کشورها به عنوان ورودی در زمینه صادرات به جای نگاه صرف خروجی محور؛
- ب. تعیین کارایی صادرات (غیر نفتی) و رتبه واقعی ایران، در میان کشورهای که بیشتر مورد علاقه متخصصین در زمینه مقایسه ایران با آن‌ها هستند؛
- ج. توجه به پتانسیل‌های کشور و جایگاه قابل دستیابی کشور برای صادرات در میان کشورهای موردنظر علاوه بر تحلیل عملکرد موجود و جایگاه فعلی کشور؛
- د. کمک به متخصصان امر صادرات برای مقایسه‌پذیری رقابت‌پذیری صادرات و تبیین راهکارهای کاربردی برای توسعه مناسب صادرات غیرنفتی.

۵ - ۱. سوالات تحقیق

پرسش اصلی در این پروژه این است که:

کارایی ایران در صادرات با توجه به منابع موجود، بین کشورهای مورد نظر چه مقدار است؟

اما پرسش‌های فرعی:

الف. منابع در دسترس ایران نسبت به کشورهای دیگر چگونه است؟

ب. پتانسیل ایران در صادرات (غیر نفتی) کجاست؟

ج. بهترین و نزدیکترین الگوهای صادراتی به ایران از نظر کارایی کدام کشورها هستند؟

د. کدام منابع نقش کلیدی در صادرات دارند و حساسیت ایران نسبت به آن منابع چگونه است؟

۶-۱. فرضیات پژوهش

این پروژه به خاطر رویکرد اکتشافی و استفاده از مدل ریاضی، دارای فرضیه نمی‌باشد

۷-۱. جنبه جدید بودن و نوآوری

الف. نگرش کارایی محور با لحاظ کردن منابع کشورها به عنوان ورودی در زمینه صادرات به جای نگاه صرف خروجی محور که تاکنون مورد توجه بوده است؛

ب. توجه به علت‌های ریشه‌ای، چرا که بیشتر تحقیقاتی که تا کنون انجام شده در پی پیدا کردن ارتباط عوامل بیرونی و اغلب قیمتی - مثل درآمد ملی، نرخ تورم و نوسانات نرخ ارز - بر صادرات غیر نفتی بوده است؛

ج. توجه به کارایی به صورت جامع، در حالی که در تحقیقات موجود بر جدول داده - ستاده برای سنجش کارایی تاکید شده که نگرشی جزئی دارد؛

د. استفاده از رویکرد جامع DEA، در حالی که در تحقیقات موجود بیشتر از مدل‌های اقتصاد سنجی که رویکردی جزئی دارند، برای تعیین نقش عوامل استفاده گشته است.

۸-۱. بهره برداران

الف. مدیران در زمینه برنامه‌ریزی صادرات؛

ب. متخصصان اقتصاد در زمینه تجزیه و تحلیل شرایط موجود و پتانسیل‌ها برای دستیابی به جایگاه واقعی؛

ج. سازمان‌های حمایت‌کننده از صادرات - سازمان توسعه تجارت ایران - برای سرمایه‌گذاری کارا در پتانسیل‌های مناسب کشور؛

د. دانشجویان و سازمان‌های تحقیقاتی در زمینه اقتصاد و بازرگانی بین‌الملل؛

۹-۱. تعاریف عملیاتی واژه‌ها و اصطلاحات

تحلیل پوششی داده‌ها (DEA): مجموعه از مدل‌های برنامه‌ریزی ریاضی است که با نگرش نهاده‌ای - ستاده‌ای به واحدهای تصمیم‌گیرنده، آن‌ها را مورد ارزیابی نسبی قرار می‌دهد [۵].

واحد تصمیم‌گیرنده (DMU): عبارت است از یک واحد سازمانی مجزا که توسط فردی به نام مدیر، رییس و یا مسئول اداره شده و دارای فرایند سیستمی باشد [۶].

کارایی: منظور میزان مصرف منابع برای تولید مقدار معینی محصول است [۷].

رقابت‌پذیری: از نظر سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۲ (OECD) یعنی توانایی یک ملت در تولید کالاها و خدمات برای ارائه در بازارهای بین‌المللی و بطور همزمان حفظ یا ارتقای سطح درآمد شهروندان در بلند مدت [۷].

مزیت نسبی: از بهره‌وری بالا و فراوانی عوامل (ارزانی عوامل) ناشی می‌شود و همان مزیت هزینه‌های در قیمت‌های تعادلی است [۸].

۱۰-۱. محدودیت‌های تحقیق

- کمبود متخصصان در زمینه بازرگانی بین‌الملل که در تعویق فرایند تحقیق بسیار محرز و تاثیرگذار بود؛
- کمبود منابع داخلی در مورد آمارهای بین‌المللی به خصوص در زمینه شاخص‌های انتخابی؛
- کمبود متخصصان در مورد شاخص‌های اقتصادی و تجاری بین‌المللی.

¹ - Decision Making Unit

² - Organization for Economic Co-operation and Development

۱۱ - ۱. منابع فصل

۱. مرتضی قره باغیان، (۱۳۷۳)، اقتصاد رشد و توسعه، جلد اول، تهران، نشر نی، ص ۸-۷.
2. Shurchuluu P. (2002) "National productivity and competitive strategies for the new millennium", *Integrated Manufacturing Systems*, Vol. 13, No. 6, pp. 408-414.
3. Porter, M., (1998) *The Competitive Advantage of Nations: to new introduction*. New York: Oxford University press.
4. Zou, S. and Stan, S., (1998); "The Determinants of Export Performance", *International Marketing Review*, 15, pp. 333-356.
۵. موتمنی. ع ، (۱۳۸۱) . طراحی مدل پویای بهره‌وری با رویکرد تحلیل پوششی داده‌ها (DEA)، دانشگاه تربیت مدرس، رساله دکترا، گروه مدیریت.
۶. مهرگان، ن؛ (۱۳۸۳) مدل‌های کمی در ارزیابی عملکرد سازمان‌ها (تحلیل پوششی داده‌ها)، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، چاپ اول.
۷. محمد مهدی بهکیش، (۱۳۸۱)، اقتصاد ایران در بستر جهانی شد، ن تهران، نشر نی، ، صص ۵۳-۶۱
8. Siggel, E., Ikiara, G. and Nganda, B., (2000), "Policy Reforms, Competitiveness and Prospects of Kenya s Manufacturing Industries: 1984-1997 and Comparisons with Uganda", *African Economic Policy*,